

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2.50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpisne službe je plačati po 20 h za peti-vrsto.
Priloge poleg poštnine 16 K.

Za ostanila je plačati od enostopne peti-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14
trikrat . . . 12
za nadaljna uvrčenja od peti-vrste po 10 h.
Ostanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Pošta hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Gradiva za list se nam je za to številko mnogo nabralo, a ker nam tiskarna zaradi tehniških ovir ne more napraviti priloge, izide izjemoma prihodnja številka namesto šele 19. že 12. t. m. Dopisnike prosimo potrpljenja.

Uredništvo.

Istrsko učiteljstvo v boju za kruh.

Koper, 25. marca 1918.

Tako daleč so pritirali naši kruhodajci razmere istrskega učiteljstva, da smo danes v položaju, kakor bi napoli živi stali ob svojih grobovih in popolnoma izčrpani gledali, kako nas vsak hip pahnejo vanje. Naše stanje je brezupno, kvečjemu se da primerjati s stanjem naših nesrečnih kranjskih tovarišev. Ali smo res obsojeni v pogubo? Ali se je ves svet zaklel proti nam?

To strašno obupno stanje je združilo vse istrsko učiteljstvo na zadnji polokus, da dobimo nujnim putem vsaj to, kar za preživljanje sebe in svojcev neobhodno potrebujemo. Na sestanku v Bujah, dne 17. marca t. l. smo napravili spomenico na deželno upravno komisijo istrsko, kjer smo precizirali svoje zahteve in stavili — ako nam glede teh zahtev ne ugođe — svoj ultimatum! Pripravljeno smo na vse, naj pride in naj se zgodi karkoli! Ker ne moremo in nečemo živeti v grob, se hočemo v obrambo svoje eksistence poslužiti najskrajnejših sredstev!

Spomenica se glasi:

»Najmanjši prejemki, izpod katerih ne sme nobena šolska občina iti na nižje, naj bodo odmerjeni tako, da učitelji in podučitelji niso primorani truditi se s postranskimi opravili, temveč da lahko vso svojo moč obračajo na svoj poklic, in da je učiteljem še tudi mogoče, svojo rodovino živiti primerno razmeram dotičnega kraja.«

(Zakon z dne 14. maja 1869, drž. zakon št. 62, in zakon z dne 2. maja 1883, drž. zak. št. 53, § 55, točka 1.)

V očigled tej zakonski uredbi, evo resničnosti sedanjih ekonomskih razmer, v katerih je dežela in v njej učiteljstvo, Istrsko prebivalstvo bi moralo živeti od tega, kar mu daje aprovizacijska komisija. Ta prehrana je danes sledeča: 1 kg

koruzne moke na teden in osebo (in v mnogih krajih nič); moke za peko kruha popolnoma nič; zabele malo ali nič (v nekaterih krajih že 5 mesecev nič); mesa skoraj nikdar in če, po prepovedanih cenah; ni krompirja, ne fižola, ne drugega sočivja; po pretiranih cenah se dobi sadni kompot, sveče, žigice, poper in kaka druga začimba.

Če bi se bilo zaseglo pridelke Istre v korist vsega prebivalstva, bi tudi učiteljstvo lahko imelo kruha, zabele in vina; a pridelki so bili tako slabo zaseženi, ker preden je izšla dotična odredba, so prišli vsi pridelki v roke spekulantom in prekupčevalcem; učiteljstvo v nobenem slučaju ni moglo razpolagati z vsotami denarja za nakup potrebnega kruha svojim družinam in to za dobo enega celega leta. Vina niti ne omenjamo, ker ga smatramo danes kot razkošje. Z oljem se je zgodilo ravno tako kot z žitom. In vlada od svoje strani odreja zabele (maščobe) Istri, češ, tu se prideluje olje; aprovizacijske komisije ga ne razdeljujejo, nimajo ga; zaseži ga niso močje, ker je ogradna prišla prepozno, pozneje pa tega niso hoteli storiti. Potemtakem si le mali del prebivalstva lahko nabavi olja in potrebne zabele in to tisti, ki imajo reserve denarja. In ker vlada ne oskrbuje dežele z najskrajnejše potrebnim, se prodajajo živila po skrivni kupčiji, po oduševskih cenah. Učiteljstvo gotovo ne more plačati 1500—1600 K za 1 q žita in 45—50 K za liter olja; saj bi pri sedanjih plačah moralo potrositi vso letno plačo za kvintal moke in za vse drugo bi ostalo goilih rok. Moka za polento — citiramo, ker je značilno — stane od 14 do 16 K kilogram. Odveč bi bilo označiti zneske, ki bi bili potrebni za nakup drugih prehranih in neobhodne potrebe, kakor meso, sočivje, ki stane 20 do 28, odnosno 14 do 15 K. Zraven tega pa še obutev in obleke. Usnje, če se zoh more še dobiti, stane do 160 K kg; blago za obleke, in te najnavadnejše vrste, stane m 80 K; tako da se za par črevljev potrebuje 300 K, za eno obleko 500 K.

Prejemki učiteljstva so isti iz leta 1908. V letih 1913-1914 je vlada razumela, da je draginja splošno toliko narasla, da prejemki niso več zadostovali; zato je vlada dovolila deželam, da iztirjajo poseben davek na opojnih piščah (na špirtu) in da bo ta novi vir deželnih dohodkov povsem v korist učiteljstvu. Izbruh vojne je vzel učiteljstvu tudi to pičlo pomoč, in medtem, ko so prejemki ostali vedno isti, učiteljstvo prisostvuje z grozo

narasčanju cen živilom, ki so narasle od 10 do 50, do 100, 200, 500, 1000, 1500, 2000 — do še več, tudi do 3000 od stol in še sedaj ne kaže, da bi se narasčanje cen ustavilo, pač pa vse kaže po tem, da se narasčanje cen še viša. Torej če se je obstojalo na prejemkih učiteljstva v letu 1914 pri tem, da stane preživljanje 100, 150, kako je mogoče, da se preživlja danes, ko se je prehranitev zvišala do 1500, 3000 in 4500?

Deželna upravna komisija je izvedla znane sklepe, ki so jo prisilile, da je nazaj učiteljstvu one prošle vojne doklade, ki jih pa vsi niso mogli uživati, medtem ko je vlada in celo privatna podjetja (tovarne, ladjedelnice) poskrbela za svoje uradnike (uslužbenke) že izza pričetka vojne in v teku te jim nadatino izboljševala gnotni položaj.

Ekonomske razmere učiteljskega stanu so se ostro poslabšale v sedanjem splošnem položaju tudi glede na gotove odredbe, udeležene ali opuščene, ki škodujejo enemu ali drugemu delu učiteljstva, kakor znižanje prejemkov učiteljem, ki so bile začasno premeščene tekom vojne, pičel in povrhu se neizplačan zaslužek za mesece počitnic učiteljem evakuiranih krajev, odpada imenovanja učiteljev, ki so sicer postavno prosili za izpraznjeno mesto, z edinim izgovorom, da občinske uprave ne delujejo, okolnost, da je mnogo učiteljev primoranih poučevati v dveh in več razredih, medtem ko mnogi pohajkujejo ali poučujejo brezplačno, ker so prisiljeni zaradi odredbe o službeni praksi, in druge se zopet pušča nezaposlene s pretvezo, da nočejo sprejeti odkazanih mest, medtem ko je resnica, da teh mest ne sprejmejo, ker bi k prejemkom, ki so v zvezi s temi mesti, morali dodati iz svojega dvojne in trojne zneske, da bi jim bilo mogoče živeti v dotičnih krajih (plača naj se jih primerno!)

Glede na to grozno stanje podpisani učitelji vprašajo v imenu vsega istrskega učiteljstva:

a) Vojno doklado za leto 1918 v razmerju, da prištevajo od slučaja do slučaja k stalni plači, odgovarja skupnim prejemkom štirih zadnjih razrednih stopenj državnih uradnikov (XI.—XIII.);

b) tekom vojne »začasno« premeščene učiteljstvu je pustiti vse dohodke, ki jih je ono imelo v dotičnem kraju, iz katerega je bilo premeščeno, odnosno vrniti mu je pridržane zneske;

c) učiteljem, ki so pravilno prosili za razpisana mesta, naj se ta podelijo z odgovarjajočimi prejemki, da v krajih, kjer

zaradi raznih vzrokov poučuje učitelji v dveh in več razredih (ne oddelkih) se poskrbi z izrednimi učnimi osebami;

d) da se učiteljstvu evakuiranih krajev izplačajo dnevnice tudi za čas počitnic, če je povratek nemogočen zaradi vzrokov, popolnoma neodvisnih od njih, in te dnevnice naj bodo enake za vse;

e) da se postopa z ozirom na vojno doklado s pomožnimi učitelji po isti meri in sorazmerno z ostalim učiteljstvom;

f) da se v poklicanem učiteljem (častnikom, podčastnikom in vojakom prostakom) podeli polno plačo in izplača pridržane zneske;

g) da se tudi glede na takse, obleke in obutev postopa z učiteljstvom kakor z zgoraj ommjenimi štirimi kategorijami državnih uradnikov.

Podpisani zvesti tolači naloge, poverjene jim po učiteljskem zboru v Bujah, dostavljajo, da bo prepis te spomenice predložen državnozbornim poslancom in časopisju vseh treh narodnosti, in da učiteljstvo čaka na jasn in natančen odgovor na svoje zahteve od strani te upravne komisije do 10. maja 1918 in da končno v slučaju, da te ne bi bile celotno sprejete, si učiteljstvo pridržuje najobširnejšo in neomejeno prostost dejanja in bo že v dobi čakanja zbiralo in organiziralo vse svoje sile — pripravljeno za vsako eventualnost!

Koper, dne 24. marca 1918.

Odbor: Godnjig Ant. za ital. učiteljstvo; Orel Franc. za slov. učiteljstvo; Lj. Oul Oašo, za hrv. učiteljstvo; Raunig Fr. za ital. učiteljstvo; Sema A., za ital. učiteljstvo; Venturini Fr., za slov. učiteljstvo; Zlatič Mate, za hrv. učiteljstvo; Zorzenon Fr., za ital. učiteljstvo.

Podržavljenje c. kr. okrajnih šolskih nadzornikov.

„Učit. Tovariš“ je v svoji 5. štev. t. l. priobčil članek o podržavljenju c. kr. okraj. šol. nadzornikov. Ker se nam zdi to vprašanje vitalnega pomena za učiteljstvo in šolstvo, upamo, da smo opravičeni spreговорiti par besedi z upanjem, da se o glasi še več tovarišev o tem vprašanju.

V obče je znano, kako stališče zavzema slovensko, češko in poljsko učiteljstvo napram temu vprašanju. Negativno na celi črti. Tudi nemška učiteljska zveza v Avstriji.

pojma. Edino kolajne za 40-letno marljivo službovanje mu niso mogli odreči.

Za odgojo svojih otrok je skrbel Janez Sajé kakor pravi oče. Visel je na njih kakor malokdo; žal da mu je umrl v zgodnjih letih edini sin, urtnik v Slovenigradu na Štajerskem. Toda solze, ki jih je prelival za svojim ljubljencem, ga niso klonile, tem večje veselje je imel s svojimi hčerkami in s svojimi vnuki. Nad temi se je naslajal zlasti v času svojega 16-letnega pokoja. Skoro vsako leto je nagradil marljivost te ali one hčerke s tem, da jo je popeljal za več dni na Dunaj ali v kako drugo večje mesto. Ob teh prilikah sva se vzljubila pravzaprav tudi midva; bila sva si stric in nečak, a usoda naju je ločevala vedno; neizbrisni pa mi bodo ostali spomini na stričeve posete na Dunaj, kjer sem bil njemu in njegovim spremljevalkam nekaj »cicerone«. S ponosom je opazoval Sajé, kako so strmeli Dunajčanje nad njegovo izredno zunanjo podobnostjo s cesarjem Francem Jože-

LISTEK.

† Janez Sajé.

Ni da bi kar tako pozabili častiljivega starčka Janeza Sajéta, ki nas je zapustil lansko leto dne 23. novembra. Njegovo izredno dolgo delovanje na polju slovenskega šolstva, na polju gospodarstva kakor tudi v družabnem življenju je zarisalo toliko uspehov in lepih spominov, da nam sili v roke pero, ki naj zapiše nekaj vrstic v spomin predobremu ranglckemu.

Janez Sajé se je poročil kot sin kmetijskih starišev 1835. leta v Hruševu pri Straži na Dolenjskem. Dovršil ljudsko šolo in nekaj gimnazijskih razredov v Rudolfovem se je posvetil najprej učenju orgljarstva, potem pa je absolvirala leta 1852/53. učiteljske v Idriji. Sedem let je služboval Sajé kot učitelj v Planini (ko-

čevski okraj), v Dolu pod Ljubljano in v Ratečah na Gorenjskem, deset let v Predosljah pri Kranju, celih trideset let pa v St. Jerneju na Dolenjskem. Usoda mu je bila skrajno mila. Po 47. letnem službovanju je užival zasluženi pokoj še celih 16 let čil in zdrav, dokler ga nista uklonili visoka starost in vojna hrana.

Službena doba v St. Jerneju je zlata doba v življenju Janeza Sajéta. Tu je posvečal v prvi vrsti svojo pozornost ljudski izobrazbi, ki je bila ob njegovem prihodu še na precej nizki stopnji. Skoro je izprevidel, da enorazrednica prelepe vasi ne zadošča mnogoštevilni mladini, ki jo hitela iz vseh krajev obširne planjave poslušat zlato nauke dobrega učitelja. Zato je zastavljal Sajé vse svoje sile, dokler ni postala šola štirirazredna. Ker ni imel St. Jernej lastnega modernega šolskega poslopja, je dajal Sajé svojo lastno hišo, ki si jo je zgradil vzlic pičli plači, šoli na razpotajo. Šele ko je občina dogradila lepo moderno šolo, je stopil Sajé v pokoj.

videč da je stem dosegel to, česar je njemu priljubljeni kraj potreboval.

Vsestransko je bilo Sajétovo delovanje in povsodi tudi plodonosno. Kot šolnik je vzgojil celo generacijo št. jernejskega okoliša, skoro vsak človek nadalje okoli je bil njegov učenec. A ne samo v šoli si je stekal zaslug, kaj rad je posegal tudi v gospodarski pouk, navajal je ljudstvo k umnemu sadjarstvu, poljedelstvu ter kletarstvu; c. kr. kmetijska družba v Ljubljani je priznala njegove zasluge s podelitvijo srebrne kolajne, dvakrat so mu podelili Metelkovo ustanovo, hvalno je pisal o njem »Der österrreichische Schulbote, višja šolska oblast pa mu je — žal moramo konstatirati tudi pri njem kakor pri večini izbornih šolnikov — delala kjerkoli mogoče — le zapreke; daj si je služil nad 47 let, ga ni pomaknila niti v najvišji plačilni razred. Šaljivo je pripovedoval večkrat o tem, kako se je moral boriti za to ali ono s kakim predpostavljenim, kj seveda o šolstvu ni imel